

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ АКТУАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ COVID-19 В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ: ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

Коляса О. В.

ВСТУП

На сучасному етапі спостерігаємо новий поштовх до більш уважного й детального вивчення різного роду мовних засобів концептуалізації знання про концепт COVID-19 як нового терміна в рамках епідеміологічного дискурсу з огляду на швидке зростання їх кількості. Це дає можливість окреслити тенденції в розвитку сучасної англійської мови на позначення концепту COVID-19 у текстах англомовного епідеміологічного дискурсу.

У роботі вперше визначено ядро та периферію концепту COVID-19 шляхом виокремлення медичних термінів, *неологізмів*, *сленгізмів* і *концептуальних метафор* на позначення явищ COVID-19 в англомовному епідеміологічному дискурсі. Крім того, новизна результатів дослідження забезпечена комплексним термінологічним і когнітивно-дискурсивним підходом до вивчення концепту COVID-19 у єдності його понятійного, образного та ціннісного компонентів.

1. Поняття терміносистеми й особливості дослідження термінологічних одиниць

Термінологія, яка становить значну частину лексичного складу мови й виступає як семантичне ядро лексики мови, сьогодні привертає все більшу увагу як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, при цьому «термінознавству як науці про терміни відводиться одне з пріоритетних місць у системі наукових дисциплін»¹.

Більшість дослідників вважає початком термінологічної діяльності як самостійного наукового напрямку 1931 рік, коли перша стаття Д. Лотте з проблем стандартизації технічної термінології «Чергові завдання науково-технічної термінології» побачила світ.

¹ Маджаева С.И. Перспективы развития терминологии. *Аргументативная риторика в практике политического, делового и административно-правового общения* : материалы Международной интернет-конференции.

У роботах Д. Лотте основну увагу приділяв проблемам терміно-творчості, питанням запозичення термінологічної лексики, створення понятійно-термінологічних систем і проблем перекладу науково-технічних термінів. Д. Лотте вважав, що робота з упорядкування технічної термінології необхідна для усунення її істотних недоліків: багатозначність, синонімія, неточність, «наявність термінів, які не мають фіксованих значень, зайва завантаженість іншомовними термінами, відсутність систематичності в побудові термінів»².

Учений-лінгвіст Г. Винокур сформулював питання, які й сьогодні знаходяться в центрі мовознавчого аналізу, – про лінгвістичну сутність терміна, природу й організацію термінології, співвідношення між номенклатурою і термінологією. Г. Винокур визначав термін так: «У ролі терміна може виступати будь-яке слово ... термін – це не особливе слово, а тільки слово в особливій функції, функції найменування спеціального поняття, назви спеціального предмета або явища»³.

Щодо визначень терміна необхідно підкреслити, що в них найчастіше розкривається одна істотна ознака (наприклад, співвідношення з науковим поняттям, системністю тощо). На думку І. Квітко, «термін – найбільш інформативна одиниця природної мови. Термін – точний носій інформації про наукове поняття»⁴.

Відмінності слова-терміна від слова-нетерміна більш докладно дослідив Б.Н. Головін. Підкреслюються найбільш важливі з них: співвіднесеність не з окремим предметом, а з поняттям; потреба в дефініції; співвіднесеність значення терміна зі значеннями інших термінів у межах відповідної термінологічної системи; співвіднесеність із певною професійною діяльністю тощо. «Виходить, що в слові-терміні на перший план виступає його об'єктне значення, суб'єктне ж, оцінне, або взагалі зняте, або завуальоване»⁵.

Традиційно до терміна пред'являються такі основні вимоги, які варіюються в різних авторів: однозначність, точність, стислість, системність, емоційно-експресивна нейтральність, відсутність синонімів та омонімів у межах однієї терміносистеми (сукупність термінів, що функціонують у певній сфері (електроніці, авіації, космонавтиці,

² Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. Москва : Рус. словари, 1996. 416 с.

³ Винокур Г.О. Избранные работы по русскому языку. Москва, 1959. Т. 5. С. 49.

⁴ Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. Москва : Рус. словари, 1996. 416 с.

⁵ Головин Б.Н., Кобрин Р.Ю. Лингвистические основы учения о терминах. Москва : Высшая школа, 1987. 105 с.

біології тощо))⁶. Однак у результаті досліджень Б. Головін доходить висновку, що аналіз різних термінологій, здійснений різними авторами, ставить під сумнів правомірність пред'явлення до термінів розглянутих вимог, оскільки «значна частина реально функціонуючої термінології цим вимогам не відповідає, але, тим не менше, продовжує обслуговувати відповідні галузі знання»⁷.

З положенням Б. Головіна погоджується С. Шелов. За словами останнього, «з п'яти властивостей, за допомогою яких часто характеризують терміни як слова спеціальні й виділяють їх із повсякденного мовлення, чотири (однозначність, точність, відсутність емоційності й експресивності, номінативні) не можуть уважатися такими, а п'ята (системність) залишається значною мірою нечітка»⁸. Цей дослідник пропонує таке трактування терміна:

1) термінологічність мовного знака, що належить до будь-якої галузі знання, полягає тільки в його значенні;

2) термінологічність слова або словосполучення тим більша, чим більше відомостей потрібно «для ідентифікації його значення згідно із цією системою»⁹.

Активний розвиток досліджень термінологічних шкіл із проблем понятійного наповнення змісту терміна привело в 1980-х рр. до створення науки про терміни – термінознавства як самостійного наукового напрямку. Однак при цьому фахівцям-термінології так і не вдалося досягти єдиної думки в розробці визначення поняття «термін». Наприклад, у роботах В. Даниленко присутні дев'ятнадцять визначень поняття *термін*¹⁰. Однак, незважаючи на різно-рідність визначень терміна як у вітчизняній, так і зарубіжній науці, у їх основі знаходиться *логіко-лінгвістична сутність* терміна як мовної одиниці, що називає спеціальне поняття.

Так, в основі визначення В. Звєгінцева можна виділити ознаку знаковості терміна та його *логіко-понятійний аспект*: «... за допомогою термінів у матеріальній формі закріплюються результати пізнання; при цьому терміни фіксують результати пізнання в

⁶ Головін Б.Н., Кобрин Р.Ю. Лингвистические основы учения о терминах. Москва : Высшая школа, 1987. 105 с.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

⁹ Шелов С.Д. Очерк теории терминологии: состав, понятийная организация, практические приложения. Москва : ПринтПро. 472 с.

¹⁰ Даниленко В.П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания. Москва : Наука, 1977. 246 с.

спеціальних областях»¹¹. Академік В. Виноградов у дослідженнях приділяє особливе значення *дефінітивній функції* термінів як їх головній особливості. Термін, на думку дослідника, не називає поняття як звичайне слово, а поняття йому приписується, тому, за словами В. Виноградова, «нелогічно говорити про лексичне значення терміна в загальноприйнятому сенсі цього слова»¹².

У контексті *логіко-лінгвістичного підходу* термін визначає також один із найбільш відомих представників австрійсько-німецької термінологічної школи Х. Фельбер: «Термін – це умовний знак (слово, група слів ...), що виражає певне поняття в конкретній галузі знання»¹³. У теорії французьких учених Д. Буріго й А. Кондаміне виділяється логіко-лінгвістична сутність терміна, його здатність висловлювати поняття, при цьому термін визначається як елемент термінологічної системи, яка є мовним виразом системи понять певної галузі знання¹⁴. Провідний представник польської термінологічної школи Л. Бесекірська розглядає термін як слово або поєднання слів, представлених у змістовному плані науковим, технічним або іншим спеціальним поняттям. У цьому визначенні також зазначається логіко-лінгвістична співвіднесеність спеціального поняття й мовної одиниці.

Таким чином, на підставі поданих трактувань поняття «термін» можна констатувати, що визначення понятійної сутності терміна є провідною проблемою, на розв'язання якої спрямована розробка сучасних концепцій як вітчизняних, так і зарубіжних шкіл. При цьому термін у вітчизняній і зарубіжній термінологічній науці розуміється передусім як *носій інформації про спеціальне поняття*.

З номінативними одиницями, які позначають наукові, технічні, економічні, спеціальні поняття, людина має справу в спеціальних сферах суспільного життя. У мові для спеціальних цілей позначення підлягають усі види понять, тому тут фігурують усі основні лексичні (номінативні) класи, виділені сучасною лінгвістикою: загальні імена, власні імена, номенклатурні одиниці. «Загальність термінів служить їх головною відмінною властивістю в порівнянні з

¹¹ Звегинцев В.А. История языкознания XIX–XX веков в очерках и извлечениях. Москва : Просвещение, 1964. С. 45.

¹² Виноградов В.В. Слово и значение как предмет историко-лексикологического исследования. *Вопросы языкознания*. 1995. № 1. С. 5–36.

¹³ Вежицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов. Москва : Языки славянской культуры, 2001. С. 54.

¹⁴ *Ibid.* С. 15.

іншими номінативними класами, використовуваними в спеціальній мові»¹⁵. За допомогою термінів називають абстрактні й конкретні об'єкти вивчення – від деталей машин у машинобудуванні до загальнонаукових і філософських категорій типу метод, система, структура тощо.

Наступною особливістю термінів є їх належність до певної природної мови. Як імена загальні, терміни оформлюються згідно з правилами тієї мови, до якої вони належать.

Четверта особливість термінів полягає в тому, що вони входять у нормативну частину лексики мов для спеціальних цілей, які мають тенденцію стилістично розшаровуватися. Поряд із тим, що можна назвати літературним стилем спеціальних мов, у них з'являються «знижені стилі», які отримали визначення професійних; це професійно-розмовний стиль, професійне просторіччя та професійні жаргони.

Перераховані особливості термінів дають змогу чітко визначити їх місце в лексико-семантичній системі певної мови в цілому й у системі конкретної спеціальної мови зокрема.

2. Поняття й сутність семантичного аналізу

Поняття «система» з філософської точки зору є сукупністю елементів, певним чином між собою пов'язаних, які створюють відповідну єдність і цілісність, а як складні об'єкти характеризуються не тільки множинністю, але й різнотипністю, які формують різнорідність елементів і зв'язків.

Поняття системності в мові та мовленні, системний підхід до вивчення мовних явищ як елементів складної структури розвивалися в мовознавстві в другій половині ХІХ ст., а у ХХ ст. характеризувалося яскраво вираженим системним аналізом мовних явищ на всіх рівнях: граматичному, лексичному, стилістичному, комунікативному. Загальна концепція мови як системи з причинно-наслідковими зв'язками висловлена в працях Бодуена де Куртене.

На його думку, «мова належить до класу таких об'єктів, у яких системність, внутрішня організованість, взаємоузгодженість усіх статичних і динамічних характеристик представлена у вищих проявах»¹⁶. Визнаючи системність мови, лінгвісти мають дві точки

¹⁵ Вежицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов. Москва : Языки славянской культуры, 2001. С. 77.

¹⁶ Бодуэн де Куртенэ И.А. Избранные труды по общему языкознанию. Москва : Наука, 1963. Т. 1. 384 с.

зору щодо розуміння того, що є системним: об'єкт вивчення – мова або методика його опису. Бодуен де Куртене вважав, що «будь-який предмет потрібно передусім досліджувати в цілому, виділяючи з нього тільки ті частини, які належать тільки йому, не нав'язуючи інші зовнішні категорії». На думку Бодуена де Куртене, «як і всі інші ряди явищ, так само і явища мови з першого погляду є хаос, безлад, плутанина. Людському розуму притаманна здатність висвітлювати цей оманливий хаос і відкривати в ньому гармонійність, порядок, системність, причинність»¹⁷.

Отже, суть системного принципу дослідження в мові полягає в поданні об'єкта в його цілісності, з одного боку, і з виділенням складових його елементів – з іншого. Визнання того, що мова є системною єдністю, фундаменталізувалося з появою робіт Ф. де Сосюра, який запропонував концепцію, що будь-який факт мови необхідно аналізувати не ізольовано, а в його взаєминах і взаємозв'язках з іншими елементами. Описовий, синхронний метод дослідження Сосюр уважав чи не головним і висловив думку, що мова є органічною, чітко вираженою структурою, у якій усе взаємопов'язане, а значення кожного елемента визначається його зв'язками з іншими елементами і його місцем усередині системи¹⁸.

З огляду на різні підходи до поняття системи в лексиці, ми приєднуємося до думки більшості вчених, які під системою розуміють сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених елементів, що формують більш складну єдність, наповнену частинами цих елементів. Поняття системи в лексиці й семантиці тісно пов'язане з теорією семантичного поля, в основі якої лежить ідея про взаємозв'язок слів, що мають семасіологічну спільність. Для виявлення системних відношень у лексиці велику роль відіграє контекст, у якому система смислових відносин між лексичними одиницями визначається значенням слів, що входять у нього. Семантичний склад слова або його семантика є значенням слова, його мовним вираженням і граматичної формою, а тому семантичний, семасіологічний, прагматичний аспекти дослідження аналізують відносини мовних одиниць і предмети, процеси, що ними позначаються.

¹⁷ Бодуэн де Куртене И.А. Избранные труды по общему языкознанию. Москва : Наука, 1963. Т. 1. 384 с.

¹⁸ Сосюр Фердинанд де. Курс загальної лінгвістики / пер. з французької А.М. Сухотина, під редакцією і з примітками Р.І. Шор. Москва : Едіторіал УРСС, 2004. 256 с.

Вивчення системності лексики на рівні мови за словниками – доступний, проте кропіткий і трудомісткий шлях: це фактично виокремлення й опис словникових одиниць, упорядкованих залежно від призначення словника. Словники дають основний матеріал для організації та дослідження парадигматичних груп, що знаходяться в ієрархічній залежності, тобто відображають послідовне введення слів нижчого рівня до вищого, що передбачає виділення кількох ступенів ієрархії в їх смисловому зв'язку. Вивчення системності лексики й виділення її угруповань відбувається не тільки на рівні мови (лексикологія, лексикографія), а й на рівні мовлення (стилістика, лінгвостилістика, психолінгвістика, прагматика), що обумовлено онтологічними властивостями мови. На рівні тексту лексика виконує свою головну функцію – комунікативну. Семантичні зв'язки між системними лексичними групами в обох випадках обумовлені співвідношеннями між компонентами значень лексичних одиниць. Це може бути семантичний зв'язок, у якому одиниці мають загальні семи, а окрема лексична одиниця вміщує одну або кілька конкретних диференціальних ознак. Це може бути синонімічний, антонімічний та інші зв'язки. Визначаючи семантичні зв'язки, використовують також й особливості контексту – контекстуальний аналіз. Семантичні відносини лексичних одиниць у мові та мовленні розглянуті в працях багатьох учених і виокремленні ними групи слів отримували різні варіанти назв, такі як: семантичні класи, семантичні групи, лексико-тематичні групи, семантичні поля, функціонально-семантичні поля, лексико-граматичні поля, лексико-тематичні поля, лексико-тематичні сітки, лексико-тематичні лінії тощо.

У мові існують різні принципи класифікації слів за загальною семантикою, оскільки всі ділянки лексики рівною мірою системно організовані. Різні групи слів по-різному пов'язані та взаємодіють одна з одною. Незважаючи на те що в сучасній лексикології є велика кількість робіт, присвячених дослідженню принципів класифікації лексики, вона не є до кінця вирішеною. У дослідженнях з лексики спостерігаються відмінності в термінології, що застосовуються для різних ділянок її системи. Нерідко один і той же термін використовується для назви групи слів, які об'єднуються за різними принципами. Особливо це стосується термінів лексико-семантичних і лексико-тематичних груп слів, які часто вживаються як синоніми. Будь-яка лексична група слів – це реальний спосіб існування лінгвістичних елементів і водночас це метод, який використовують лінгвісти для класифікації лексики.

Уживаними поняттями для визначення груп слів, утворених їх складниками, є лексико-семантичне поле й лексико-семантична група. Найбільшою за обсягом групою є лексико-семантичне поле із загальною смисловий основою, але нечітко вираженими межами.

Лексико-семантична група – це група слів, що синонімічно пов'язані з домінантою і мають міцний семантичний зв'язок із її головним значенням. Уважається, що слова в одній лексико-семантичній групі пов'язані відносинами синонімії, антонімії, уточнення та диференціації. Слова входять у лексико-семантичну групу не всім обсягом своєї семантики, а лише одним із усіх значень, тому багатозначне слово може входити в різні лексико-семантичні групи. Відзначимо, що не завжди лінгвісти визнають, що в лексико-семантичній групі всі слова відносяться до однієї частини мови. Деякі вважають, що в лексико-семантичну групу можна вводити одиниці різної належності.

Належність слова до лексико-семантичного поля обумовлена як позамовними, так і мовними чинниками. Про існування лінгвальних особливостей одиниць свідчить хоча б той факт, що значення слів у різних мовах рідко абсолютно ідентичні.

3. Англomовний епідеміологічний дискурс: ключові ознаки

Важливою рисою епідеміологічного дискурсу є те, що він опредмечується комунікацією ризику^{19, 20} чи ситуацією національної надзвичайної ситуації, тобто досліджуваний дискурс пов'язаний із пошуком відповідей на запитання, як зробити повідомлення максимально доступним для широкого загалу, як забезпечити умови для його поширення й широкого обговорення, як переконати людей змінити своє ставлення до того чи іншого різновиду ризику, як дотримуватися відповідних інструкцій і правил поведінки. У цьому зв'язку домінантними стають два ключові поняття: **національна надзвичайна ситуація (National emergency): a state of emergency resulting from the global threat of the pandemic** і **карантин чи локдаун: Lockdown: an emergency measure in which individuals are**

¹⁹ Бабелюк О.А. Полістилістична практика текстотворення постмодерністського художнього тексту. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*: збірник наукових праць / відп. ред. І.В. Сабадош. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2011. Вип. 16. С. 13–18.

²⁰ Infanti Jennifer J., Sixsmith Jane, Barry Margaret M., Núñez-Córdoba Jorge M., Ortega Cristina Orovioigoicoechea, Guillén-Grima Francis-co. A literature review on effective risk communication for the prevention and control of communicable diseases in Europe. Stockholm : ECDC, 2013. 20 с.

*restricted from certain areas in an attempt to control exposure or transmission of disease. In a lockdown during an epidemic, individuals are encouraged to stay home*²¹.

Основним завданням текстів епідеміологічного дискурсу є моніторинг ситуації поширення та перебігу пандемії COVID-19.

Епідеміологи сходяться на думці, що передумовою епідеміологічної кризи стало відчуття надзвичайності, яке перетворилося на реальне й об'єктивне. Проте за поняттям «надзвичайна ситуація» виникли й давні суспільні проблеми: неефективне планування чи його відсутність, недовірі соціальні системи. У цьому зв'язку однією з важливих змін, яка нас очікує у майбутньому, стане епідеміологічний погляд на суспільство, який меншою мірою зосереджений на опозиції «індивід – суспільство», а, навпаки, трактує суспільство як сукупність індивідумів, де кожен організм виступає засобом передачі інформації, ідей і вірусів у тому числі. У ситуації з пандемією COVID-19 небезпекою є зараження вірусом, а його ризик стає не стільки індивідуальний, скільки колективний. Саме *епідеміологічний підхід* дасть змогу змістити акценти із суб'єктивного, індивідуального досвіду на колективний. Завдяки статистичним моделям поширення вірусу та відстеженню шляхів його передачі стає очевидним, що всі ми єдине й дуже тісно пов'язане колективне ціле.

Варто підкреслити, що усвідомлення нових і видозмінених епідеміологічних аспектів соціальної реальності поширюється на всю біосферу і є дуже важливим загалом. Оскільки ДНК вірусу зламає наші клітини, вона «ефектом доміно» запускає багато негативних наслідків, які впливають не тільки на переміщення людей, а й на виробництво енергії, її споживання й утворення відходів. Таке явище має назву «екологічного трофічний каскад», за якого трансформація в одному місці призводить до серйозних змін в іншому: *As the RNA code of COVID-19 hacks our cells, it starts a domino effect of consequences, altering not only the movement of people, but affecting planetary cycles of energy, materialization, expenditure, and waste. This is the ecological principle of trophic cascade, by which the agency of one form of life sets in motion changes with an outsize effect*²².

²¹ URL: <https://www.theguardian.com/world/live/2020/aug/06/coronavirus-live-news-who-surge-team-arrives-in-south-africa-as-global-deaths-top-700000>.

²² The Conversation. URL: <https://theconversation.com/coronavirus-has-led-to-an-explosion-of-new-words-and-phras-es-and-that-helps-us-cope-136909>.

Завдяки щоденним звітам про перебіг пандемії стало можливим простежити ефективність державного управління в тій чи іншій країні. Те, наскільки ефективно різні країни борються з вірусом, зумовлює зміни системи цінностей у тому чи іншому суспільстві, у різних політичних культурах. Тестування на вірус слугує своєрідним «сенсорним шаром» таких епідеміологічних статистичних моделей. Чим більше тестів проведено, тим більше результатів отримано, а тому ефективнішими стають статистичні моделі і власне сама система охорони здоров'я. Такі міста змогли «вирівняти» криву пандемії: *Inadequate planning and provision for testing is inadequate modeling, which is inadequate governance. Cities that have passed this test are the ones that **have flattened the curve** effectively*²³.

Цікавим також є й описані в текстах англomовного епідеміологічного дискурсу факти, як ми інтерпретуємо, обговорюємо, підтримуємо чи протидіємо тестуванню. Так, на початку пандемії лунали закликали не брати участь у тестуванні, оскільки це працює на «біополітику великих даних». Зараз люди стали зовсім по-іншому дивитися на ці речі: відслідковування телефонів дає змогу реконструювати хід поширення інфекції, що стає важливим інструментом у боротьбі із захворюванням, хоча й прямо суперечить принципам анонімності. Саме епідеміологічний погляд на суспільство змінює дискурс таких понять: стало помилково інтерпретувати всі форми розпізнавання як «слідкування», а всі способи управління як «соціальний контроль»: *It is a mistake to reflexively interpret all forms of sensing and modeling as “surveillance” and all forms of active governance as “social control”*²⁴. Для цього, до слова, потрібна нова термінологія, яка б віддзеркалювала такі семантичні нюанси.

Як ідеться в багатьох текстах епідеміологічного спрямування, суворі ізоляції міст у планетарному масштаб, призвела до функціонування лише необхідних служб: медицини, продовольчого сектора, транспорту. Проте багато компаній перейшли в он-лайн, динамічно й креативно імпровізуючи у створенні своїх віртуальних аналогій: он-лайн лекції, он-лайн-конференції, он-лайн навчання, телемедицина, симуляція спортивних занять, віртуальні близькі стосунки^{25,26}.

²³ The Conversation. URL: <https://theconversation.com/coronavirus-has-led-to-an-explosion-of-new-words-and-phrases-and-that-helps-us-cope-136909>.

²⁴ Ibid.

²⁵ Babelyuk O., Koliassa O., Kushlyk O., Smaglyi V. Using Distance EdTech for Remote Foreign Language Teaching During the COVID-19 Lockdown in Ukraine. *Arab*

Пандемія COVID-19 змусила більшу частину населення залишитися вдома на суворому карантині й зануритися в соціальні мережі як єдине достовірне джерело інформації про епідеміологічну ситуацію у світі²⁷. Багато користувачів засиджуються допізна, гортаючи нескінченні стрічки новин, намагаючись з'ясувати, наскільки погано йдуть справи в різних країнах. Така деструктивна поведінка не найкращим чином впливає на зір, не кажучи вже про психічне здоров'я людини. Тим часом в англomовному Інтернет дискурсі вже з'явилося спеціальне складне слово, неологізм, на позначення такої поведінки – **doomscrolling** (від слів англ. *doom* *смерть* і *scrolling* *гортати*).

У зв'язку з необхідністю працювати вдома (*Work from home*) зростає популярність додатку ZOOM, що дає змогу влаштувати відеоконференції з великою кількістю учасників. Разом із тим значний попит на ZOOM привернув велику кількість зловмисників, які спеціально підключаються до чужих конференцій, які не захищені паролями, і демонструють в ефірі неприйнятний контент, що містить насильство або порнографію. Такий вид пранку стали називати складним словом **zoombombing** (від англ. *Zoom* *програма для відеозв'язку* та *bombing* *бомбардування, атака*).

Порожні вулиці й тимчасово закриті кафе та ресторани, бізнес-центри надають багатьом містам спустошений вигляд і відчуття перебування в апокаліптичному фільмі. **Coronapocalypse** (від англ. *corona* – скорочення від *covid* (*COronaVirus Disease*) *коронавірусна хвороба* й *apocalypse* *апокаліпсис*). Крім того, сленгізм **iso** – це скорочення від *isolation* – *ізоляція*. Існують цікаві деривації цього слова, включаючи **isobar**, що позначає холодильник, повний пива, та **isodesk**, що означає домашній офіс.

На початку пандемії COVID-19 багато молодих людей вірили, що хвороботворний вірус впливає лише на людей старшого покоління, тому з'явився сленг **boomer remover** (від англ. *Boomer*

World English Journal: Special Issue on English in Ukrainian Context. 2020. P. 4–15. URL: <https://dx.doi.org/10.24093/awej/elt3.1>.

²⁶ Koliasa O., Lelet I., Serebriakova V., Yukhymets S. The Use of Hypermedia Technologies in Higher Education Institutions during Covid Lockdown. *Arab World English Journal (AWEJ) Special Issue on Covid 19 Challenges* (1). 2021. P. 68–79. URL: <https://dx.doi.org/10.24093/awej/covid.5>.

²⁷ Бабелюк О.А., Дідух Л.І. Способи творення неологізмів на позначення явищ COVID-19 в англomовному епідеміологічному дискурсі. *Львівський філологічний часопис*. Вип. 7. С. 5.

післявоєнне покоління та *remover розчинник*), що буквально означає «винищення покоління дітей війни»: “*Taking off on Reddit and infiltrating social media, “boomer remover” has become a coronavirus catchphrase among younger generations, reported Hannah Sparks for The New York Post*”²⁸. Сьогодні стало цілком зрозуміло, що це неправда, оскільки всі вікові категорії ризикують підхопити цей вірус.

Одним із досить популярних сьогодні сленгізмів вважаємо скорочення *covidiot* (від англ. *covid (COroNaVirus Disease) коронавірусна хвороба* й *idiot недоумок*). Цим сленгом позначають людей, які недооцінюють небезпеку COVID-19, ігноруючи вимоги самоізоляції й соціальної дистанції²⁹. Цікаво, що антонімом до *covidiot* є *covidient*, від англ. *covid* та *obedient* людина, яка старанно дотримується всіх норм і правил, щоб захистити себе та своїх близьких від коронавірусу. Інший сленгізм *flu bros*, позначає людей, які применшують ступінь важкості коронавірусу, порівнюючи його зі звичайним грипом “*A wave of just-the-flu-bros has crested over society, arguing the virus is “mild”*”³⁰.

Крім того, у соціальних мережах можна зустріти складне новоутворення *coronials*. Так, за аналогією з *millenials* (мільеніалами) в англломовному Інтернет дискурсі називають покоління дітей, які були зачаті під час пандемії: “*Nah, bruh, I ain't part of the Coronials, I'm a millenial, now shut the f*** up and check my new TikTok*”³¹.

Тривале вимушене перебування вдома зі своєю сім'єю багатьма людьми було сприйнято позитивно, так як у них нарешті з'явився вільний час, щоб провести його зі своєю родиною. Проте не всі витримали таке випробування. Залишившись наодинці в замкнутому просторі, пари зіткнулися зі взаємно неприйняттям, нерозумінням, а згодом дійшли висновку, що їм буде краще розлучитися. Для тих, хто зважився розлучитися під час пандемії, був придуманий сленгізм *covidivorce* (від англ. *covid (COroNaVirus Disease) – коронавірусна хвороба* й *divorce розлучення*), що

²⁸ URL: <https://www.bustle.com/p/coronavirus-slang-is-the-new-language-of-the-internet-22818176>.

²⁹ Бабелюк О.А., Дідух Л.І. Способи творення неологізмів на позначення явищ COVID-19 в англломовному епідеміологічному дискурсі. *Львівський філологічний часопис*. Вип. 7. С. 9.

³⁰ URL: <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Coronacut>.

³¹ URL: <https://www.amazon.de/-/en/Robio-Mared-ebook/dp/B088HCFSDG>.

позначає розлучення, зумовлене неможливістю бути разом у замкнутому просторі.

Ще один сленгізм *coronacut* (від англ. *corona* скорочення від *covid* (*CO*rona*V*irus *D*isease) – коронавірусна хвороба та *cut* *обрізати, стригти*) бажання або акт стрижки власного волосся через закриття перукарні або прийняття ролі перукаря для членів своєї сім'ї протягом цього часу. Як варіант, це можна назвати й іншим сленгізмом *quarcut* (від англ. *quarantine* карантин і *cut* *обрізати, стригти*), тобто стрижкою, зробленою під час карантину.

Термін *quarantine* має доволі негативні конотації, а тому на його протидію покоління Z (в основному підлітки) придумало сленгізм *cornteen*. Він утворений за допомогою мовної гри (ігрового поєднання складного слова (*corn* (кукурудза) + *teen* (підліток) і різних прийменників, а тому сприймається цілком позитивно.

Важливо зазначити, що цей сленгізм має те саме значення, що й *quarantine*, проте він не викликає неприємних емоцій під час написання чи мовлення, особливо якщо використовувати смайли у вигляді кукурудзи: URL CORN: %F0%9F%8C%BD.

Ще однією важливою ознакою пандемії в царині соціальної поведінки стала відсутність рукостискання. Колись воно слугувало виразом особистої довіри й надійності, тепер сприймається з пересторогою.

Отже, з урахуванням описаних вище особливостей англomовного епідеміологічного дискурсу серед його важливих тем визначаємо такі: стан перебігу пандемії в різних країнах світу, ефективні шляхи її подання в площині епідеміологічного підходу до суспільства, тестування та вакцинація.

Серед ключових ознак англomовного епідеміологічного дискурсу визначаємо *іманентну інформаційну впливовість*³², *інтермедіальність*³³, що виявляється в залученні вербальних і невербальних засобів вираження змісту, та *сугестію* (А. Ковалевська, Н. Кутуза, О. Селіванова, Н. Слухай).

Загальновідомим є те, що в періоди спалаху епідемії спостерігаємо поетапне «опанування» цільової медичної аудиторії в плані надання правдивої доступної інформації:

³² Шаніна О.С. Медичний дискурс: комунікативно-прагматичний і сугестивний аспекти. Одеса, 2015. 254 с.

³³ Бабелюк О.А. Полістистична практика текстотворення постмодерністського художнього тексту. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства* : збірник наукових праць / відп. ред. І.В. Сабадош. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2011. Вип. 16. С. 16.

1) медики та медичні перекладачі здобувають контроль над новою тематикою (комплексом інформаційних кластерів «епідемія», «інфекційні захворювання», «вірус», «зараження» тощо;

2) медики та рятувальники здійснюють «психологічну вакцинацію» населення, тобто розвіюють страхи та культурні чи релігійні упередження: *The strategies of “social distancing” include closure of educational institutions and workplaces, cancellation of mass gatherings, isolation of suspected or confirmed cases, quarantine of persons in contact with confirmed cases, stay-at-home recommendations, and even mandatory quarantine in some cities and residential areas*³⁴.

Більше того, у період надзвичайної епідеміологічної ситуації важлива інформація повинна подаватися простою мовою, зрозумілою для кожного, тексти не повинні містити складних речень, медичних термінів чи неологізмів: *“Instead of using complex terms and neologisms such as “social distancing”, experts recommend giving specific advice. For example: ‘you should go to the supermarket only once a week. Once you are there, avoid getting too close to the others”.*

Цікаво, що часто «мова страху», якою описують епідемії, ґрунтується на поєднанні фактів і вигадок (*health care and healths care stories*)³⁵.

4. Лексичні засоби актуалізації «мови страху» в англомовному епідеміологічному дискурсі

У сучасному епідеміологічному дискурсі широко використовуються слова, що входять до концептуального поля fear. Безумовно, вихідним і найважливішим є саме слово «fear». Згідно з етимологічним словником Циганенко (1989), загальнослов'янською основою цього слова є strach. Явних відповідностей в інших, неслов'янських, мовах не виявлено. У німецькій мові прикметник strack – «прямий» і дієслово strecken – «витягувати», «робити прямим» сягають до того ж індоєвропейського кореня й пов'язані з streng – 'суворий'.

Слово fear включає різні значення й різне розуміння страху, воно означає сильний душевний стан, коли хтось чогось (або кого-

³⁴The Conversation. URL: <https://theconversation.com/coronavirus-has-led-to-an-explosion-of-new-words-and-phras-es-and-that-helps-us-cope-136909>.

³⁵ Поворознюк Р. Дискурс епідемій як проблема перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. Вип. 38. Т. 1. С. 157.

небудь) боїться; стан тривоги й занепокоєння у зв'язку з небезпекою, що загрожує, страх: затремтіти від страху, тримати когось у страху (у повній покорі); під страхом чогось (під загрозою), страху заради робити що-небудь (унаслідок страху перед ким-небудь).

Центральною лексемою лексико-семантичної групи **МОВА СТРАХУ** є лексема *fear*, що походить із давньоанглійської *færan* < *færan* – «жахати, приходити в жах, лякати». Сучасне *fear* зберегло значення давньоанглійського *fær*. В інших германських мовах можна знайти паралелі: давньовірхньонімецька *fara*, середньовірхньонімецька *vare*, сучасна *Gefahr* – «небезпека». З наведених вище прикладів видно, що значення не змінилося протягом часу, слова німецької мови зберегли початкове значення індоєвропейського кореня.

У сучасній англійській мові іменник *fear* має значення «страх, у страху», *in fear* – «зі страхом», *to be in fear* – «боятися, турбуватися», *in fear and trembling* – «зі страхом і трепетом», *in (for) fear of one's life* – «в страху за своє життя». У розмовній мові часто вживається *no fear* – «звісно, ні, у жодному разі», *without fear or favour* – «об'єктивно», *no fear call* – «навряд».

Можна помітити, що *fear* означає випробовуване почуття, яке може стати причиною прояву боягузтва, слабкості, боязкості й подібних відчуттів.

Значення складається з певних семантичних ознак, які є відомими для суспільства та пов'язані з іншими значеннями, які впливають із головного значення. Семантичний зміст багатозначного слова структурно організований, у ньому можна простежити ієрархію значень. Головну роль при цьому відіграє одне основне значення, у нашому випадку це перше значення, воно найменшою мірою залежить від контексту, що знаходиться в позиції найменшої залежності від оточення “*an unpleasant emotion caused by threat of danger that you have when you are frightened by something dangerous*”, а інші значення підпорядковані йому прямо чи опосередковано й впливають із нього. З основного значення впливає четверте значення слова *fear* “*the possibility that something bad will happen*”, а з четвертого значення впливає друге визначення слова *fear* “*anticipation of the possibility that something unpleasant will occur*”. Ці значення слова більшою мірою обумовлені своїм оточенням: у них до семантичного змісту головного значення хіба що приєднуються ще елементи контексту. Крім того, як ми вже

згадали, fear має кілька значень, одним із таких значень є третє визначення “a feeling of profound respect for someone or something”, хоча воно й обумовлене контекстом, але ми не можемо констатувати той факт, що воно впливає з основного визначення й залежить від нього. Воно є окремим значенням і має власний зміст, утворює внутрішню форму думки. Таким чином, воно також є основним значенням.

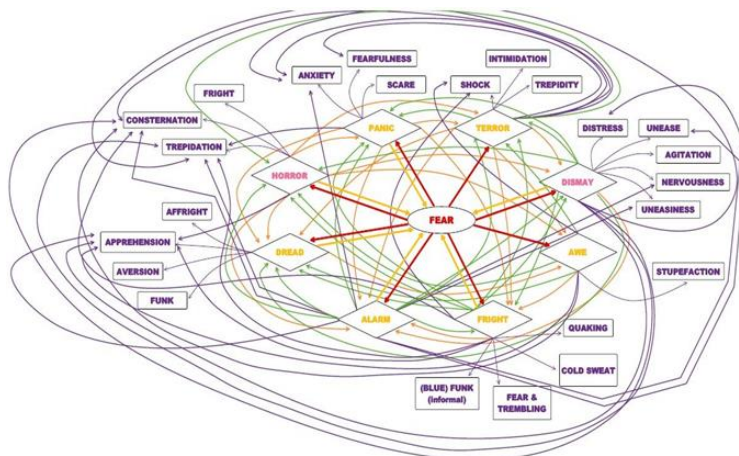

Рис. 1. Лексико-семантичне поле лексеми FEAR

Крім того, можна відзначити, що основа робота нашого мозку – це передусім асоціації. За наявності асоціативного зв’язку між певними явищами виникнення у свідомості людини явища А спричиняє появу у свідомості явища В. Таким чином, кожна асоціація з’єднана з величезним числом нових асоціацій, які, у свою чергу, пов’язані з новими й новими поняттями.

У результаті мислення можна представити у вигляді складного асоціативного алгоритму, асоціацій.

І в українській, і в англійській мовах страх і fear висловлюють сильний душевний стан або почуття. Їх важливість підтверджується великою кількістю похідних і фразеологічних виразів. Страх є станом, що формує певну поведінку та вчинки людей. Стан страху виражається по-різному в різних ситуаціях, як у випадку коронавірусного локдауну. Різні аспекти страху й різні реакції на

страх відображені в цілому ряді слів, що утворюють лексико-семантичну групу.

Слова, що входять у концептуальне поле fear, несуть певну інформацію, це різні типи страху: від вищого страху, страху взагалі перед незбагненим, незвіданим, вічної боязні, що має філософське значення (dread), до страху, що виникає в конкретних життєвих ситуаціях як страх нового вірусу, що спричиняє величезну кількість смертей. Цей конкретний страх конкретних життєвих ситуацій поділяється на різні відчуття, що відображено в словах: нервова поведінка в якійсь ситуації (dismay, apprehension, to be alarmed, timid, trepidation, terror, horror, panic). У концептуальному просторі страху можна назвати різні галузі поведінки. Це й поведінкова характеристика (cowardice), і характеристика емоційного та психологічного стану (dismay), і риса характеру (weakness, spinelessness).

Актуалізація цього концепту відображена в епідеміологічному дискурсі, описуючи виникнення, поширення та боротьбу людства з новою пандемією³⁶. Отже, ключовими ознаками англomовного епідеміологічного дискурсу вважаємо іманентну інформаційну впливовість, інтермедіальність, що виявляється в залученні вербальних і невербальних засобів вираження змісту, сугестію.

5. Термін COVID-19 в англomовному епідеміологічному дискурсі

Протягом останніх місяців і вже й років коронавірус впевнено увійшов майже в кожен сферу суспільного життя громадян усього світу. Така поширеність і безперечна важливість цього епідеміологічного явища дає привід розглядати його як самостійний термін, який актуалізується в англomовному епідеміологічному дискурсі за допомогою різних мовних засобів.

З назвою хвороби «коронавірус» сталося саме це: зіткнення певного епідеміологічного явища з особистим досвідом людей і лікарів у всьому світі. Це «зіткнення» знайшло різноманітне мовне вираження, крізь призму якого й відбуватиметься дослідження.

До слова, термін *coronavirus* був включеним до OED ще 2008 року разом з іншими термінами на позначення відповідних

³⁶ Babelyuk O., Koliassa O., Lopushansky V., Smaglyi V., Yukhymets S. Psychological Difficulties during the Covid Lockdown: Video in Blended Digital Teaching Language, Literature, and Culture. *Arab World English Journal (AWEJ) Special Issue on Covid 19 Challenges*. 2021. № 1. P. 172–182. URL: <https://dx.doi.org/10.24093/awej/covid.13>.

вірусів, якими хворіють люди і тварини (*papillomavirus*, *retrovirus*, *rhinovirus*). Варто наголосити, що, на відміну від інших номінацій пандемій людства, таких як *Human Immunodeficiency Virus (HIV)*, *Acquired Immune Deficiency Syndrome (AIDS)*, *Spanish Flu (1918-1920)*, *SARS (2002-2004)*, *Swine Flu (2009)*³⁷, що вживаються в епідеміологічному дискурсі, термін *coronavirus*, раптово виринувши з професійного медичного дискурсу, протягом чотирьох місяців міцно закріпився не тільки в медіадискурсі, а й у побутовому мовленні. Такий стрибок у його вживанні та зміні сфери функціонування можна пояснити глобалізацією сучасного світу, значно більшою згуртованістю й контактністю людей навколо соціальних мереж, ніж у період свинячого грипу 2009 року. З огляду на особливості цього епідеміологічного явища, термін *coronavirus*, або *COVID-19*, став позначати не тільки сам вірус, а й хворобу, яку він спричиняє.

Поняттєва сторона концепту є виходом на мовне втілення явища, відображається в дефініціях вербалізованої назви цього явища. Тому аналіз концепту *COVID-19* варто розпочати з виявлення його ядра, тобто прямих номінацій в англійській мові³⁸.

До них ми зараховуємо лексеми *COVID-19*, *the virus*, *coronavirus*, *corona*, *novel coronavirus*, *the rona*. Ці лексеми відрізняються одна від одної як аксіологічним і стилістичним забарвленням, так і певними унікальними семами в його складі.

Лексема *coronavirus*³⁹ є назвою всієї сім'ї коронавірусів, проте в дослідженні вона вживається лише на позначення респіраторної інфекційної хвороби, що стала причиною пандемії 2019–2021 років. Термін має метафоричну основу. Він з'явився в 1968 році, його пов'язують із фізичною формою вірусу під мікроскопом – він нагадує сонячну корону, яка з'являється під час сонячного затемнення.

Наступною за вживаністю лексемою, що вербалізує досліджуванний концепт, стала лексема *COVID-19*, яка утворена шляхом абревіації, CO-rona-VI-rus-D-isease. До слова, цифра 19 уточнює

³⁷ Oxford Advanced Learner's Dictionary, 8th Edition: Paperback. OUP Oxford, 2010. 1952 p.

³⁸ Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград: Перемена, 2002. С. 118.

³⁹ Бабелюк О.А., Коляса О.В., Лах Д.Р. Сленгзми на позначення явищ *COVID-19* в сучасному англійському інтернет дискурсі. *Львівський філологічний часопис*. Вип. 8. С. 14–20.

різновид цього коронавірусу, а саме вказує на 2019 рік, коли вперше був зафіксований у пацієнтів.

Що стосується словосполучення *the virus*, то тут відбувається компресія семантичного змісту терміна *virus* завдяки означеному артиклю *the*. Словосполучення *novel coronavirus* також зараховуємо до елементів, що вербалізують ядро досліджуваного концепту, тому що в семантичному складі воно повністю збігається з аббревіатурою COVID-19. Прикметник *novel* вирізняє конкретний цілком новий ще не досліджений вид хвороби від інших вірусів такого типу так само, як й означений артикль *the* конкретизує термін *virus* в описаному вище елементі концептуальної структури.

Щодо термінів-аббревіатур *novel coronavirus* – *nCoV* і *2019-nCoV* – *можемо стверджувати, що вони виникли в лютому 2020 року, проте вже через кілька місяців остаточно зникли з ужитку.*

Останньою за кількістю вживання лексемою, що вербалізує вибраний концепт в англійських текстах епідеміологічного дискурсу, виявилася лексема *rona* (*the rona*) або *американські персоніфіковані сленгізми іспанського походження Miss Rona/Aunt Rona*, які зустрічаємо *тільки в жартиєвливих контекстах у соціальних мережах*. Ці лексеми також є скороченням терміна *coronavirus*, але, на відміну від лексеми *corona*, що також є скороченням, мають особливе стилістичне й конотативне забарвлення. Як пояснюють Urban Dictionary і Dictionary.com, ці слова є розмовним варіантом назви хвороби й уживаються з відтінком іронії та навіть гумору (*a playful or ironic way to refer to COVID-19*). Цікаво зазначити, що коронавірус персоніфікується саме в жіночій, а не в чоловічій статі. Це може бути пов'язано з досить поширеною традицією зображення смерті в образі скелета жінки.

Далі варто розглянути **периферійну зону** досліджуваного концепту, а саме медичні терміни, неологізми та сленгізми, які зустрічаємо в англійських текстах епідеміологічного дискурсу. Вони вже стали частиною лексичного складу вербалізованого концепту, так розширюючи його понятійний складник, а також проливаючи світло на певні конотативні відтінки аналізованого концепту.

Часте застосування терміна coronavirus у різних дискурсах (епідеміологічному, публіцистичному, побутовому) зумовило широкий спектр його колокацій. Серед основних наведемо такі:

*coronavirus outbreak; coronavirus lockdown; novel coronavirus; coronavirus pandemic; spread of coronavirus; to fight the coronavirus, coronavirus crisis, coronavirus cases, coronavirus risk zones*⁴⁰.

Вичерпний аналіз будь-якого концепту неможливий без виявлення його **образного складника**, а саме образних уявлень, пов'язаних із ним. Ці уявлення відображаються в концептуальних метафорах, основою яких є одна з лексем, що вербалізує цей концепт⁴¹.

У проаналізованому матеріалі нами виявлено різні метафоричні моделі досліджуваного концепту. Проте найбільш уживаними вважаємо такі: COVID-19 is PLAGUE, COVID-19 is BIBLICAL APOCALIPSE, COVID-19 is WAR. Це пояснюється тим, що на початку пандемії COVID-19 люди були налякані невідомим вірусом, не знали його походження, не були випрацьовані конкретні заходи для його подолання. Усі ці страхи та застереження виражено у відповідних метафоричних моделях.

Основою для утворення концептуальної метафори з доменом джерела PLAGUE і доменом цілі COVID-19 є спільна природа обох феноменів: вони обидва слугують назвами складних інфекційних хвороб, а їх масштаб охоплення хворобою населення та жертви є досить значними. Чума здавна викликає жах і ввійшла в історію людства як страшна хвороба, що докорінно змінила демографічну ситуацію в Європі. Коронавірус є новою реальією, новим медичним терміном. Метафоричне ототожнення цих двох понять робить новий термін більш зрозумілим для пересічного читача.

Проаналізований матеріал свідчить про те, що метафорична модель COVID-19 is PLAGUE тісно пов'язана з іншою метафоричною моделлю, а саме COVID-19 is BIBLICAL APOCALIPSE.

Варто підкреслити, що медичний лексикон містить багато спільних елементів із військовим. Загальноприйнятими й зафіксованими в лексикографічних джерелах є такі вирази, як *“combat the disease”*, *“battle the disease”*⁴², *“bodydefence mechanism”*⁴³. Вони містять

⁴⁰ Бабелюк О.А., Коляса О.В., Лах Д.Р. Сленгізми на позначення явищ COVID-19 в сучасному англomовному інтернет дискурсі. *Львівський філологічний часопис*. Вип. 8. С. 14–20.

⁴¹ Lakoff G. *Metaphors We Live By*. Chicago : University of Chicago Press, 1980. 242 p.

⁴² Enloe C. COVID-19: “Waging War” Against a Virus is NOT What We Need to Be Doing. Women’s International League for Peace&Freedom. URL: <https://www.wilpf.org/covid-19-waging-war-against-a-virus-is-not-whatwe-need-to-be-doing/>.

лексеми – *combat, battle, defence*, які належать до тематичної групи WAR.

Конотативна складова частина концепту COVID-19 на перший погляд виявляється однозначно негативною. Вище розглянуті порівняння вірусу з такими негативними явищами, як війна, чума та кінець світу, безперечно, це доводить. Проте значна кількість іронічних неологізмів і сленгізмів, що утворилися під час епідемії, указують на певне гумористичне забарвлення, що набуває концепт в окремих контекстах, особливо в Інтернет-комунікації. Лексеми *the rona (Miss Rona, Aunt Rona), quarantine* є прикладом гумористичного погляду на вірус. Така тенденція може бути пов'язана з підсвідомим бажанням мозку послабити психологічний тиск від шквалу негативної інформації, що його атакує.

6. Медичні терміни як засоби актуалізації концепту COVID-19 в англомовному епідеміологічному дискурсі

Як показав аналіз ілюстративного матеріалу, а саме текстів англомовного епідеміологічного дискурсу, причинами виникнення новотворів, які актуалізують концепт COVID-19, вважаємо значні зміни в екстралінгвальному середовищі, серед яких виділяємо закриття виробництва, бізнес-установ, перелаштування повсякденного стилю життя, суттєву модифікацію окремих видів людської діяльності. Це виражено в активізації численних мовних засобів вербалізації концепту COVID-19: нових медичних термінів, неологізмів і сленгізмів на позначення соціальних явищ, а також активізації процесів метафоризації як способу творення мовних одиниць.

В англомовному епідеміологічному дискурсі зустрічаємо й окремі медичні терміни на позначення особливостей протікання вірусу. Основна його відмінність від решти респіраторних захворювань полягає в тому, що часто хвороба протікає без симптомів, а тому ключовим прикметником для його ідентифікації стає термін «безсистемний».

Asymptomatic: presenting no symptoms of disease. In the case of COVID-19, this means absence of fever, dry cough, sore throat, shortness of breath and body aches, among other less common symptoms. Notably, it is recommended that individuals do not get tested

⁴³ Cambridge Advanced Learner's Dictionary. Cambridge University Press, 2010. URL: <http://dictionary.cambridge.org/>.

*unless they exhibit symptoms because of the risk of false negatives. In other words, most tests will not be accurate unless symptoms are present*⁴⁴.

Особливістю протікання безсимптомного вірусу є те, що багато інфікованих можуть бути «пасивними» поширювачами хвороби. У цьому зв'язку актуалізуються такі терміни: **Contact tracing:** *identifying and monitoring people who may have come into contact with an infectious person. In the case of COVID-19, monitoring usually involves self-quarantine as an effort to control the spread of disease*⁴⁵ і **Contactless:** *without contact; for example, “contactless delivery” would include leaving purchased items at the entryway of a home rather than handing it directly to a person*⁴⁶, а також **Community spread:** *the spread of a contagious disease in a geographic area in which there is no knowledge of how someone contracted the disease. In other words, no known contact can be traced to other infected individuals*⁴⁷.

Серед термінів, які позначають наявність вірусу (позитивний тест) і перебіг хвороби, найбільш уживаними виявилися такі: **Confirmed positive case:** *in contrast to a presumptive positive case, this is confirmation from the Centers for Disease Control and Prevention (CDC) of a positive COVID-19 test in an individual*⁴⁸.

Acute respiratory stress syndrome (ARDS): *a condition in which fluid builds up in the air sacs of the lungs. The fluid prohibits the lungs from getting enough air, leading to a deprivation of oxygen in the bloodstream. The condition is often fatal.*

Case fatality rate: *the ratio of deaths from COVID-19 to the total number of individuals diagnosed with the disease*⁴⁹.

Наведемо ще приклади нових медичних термінів, які стали позначати особливості соціальної поведінки саме під час цієї пандемії. Щодо сфери їх функціонування, то варто зазначити, що в період коронавірусу вони активно використовуються не лише в

⁴⁴ URL: <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Coronacation>.

⁴⁵ The Conversation. URL: <https://theconversation.com/coronavirus-has-led-to-an-explosion-of-new-words-and-phras-es-and-that-helps-us-cope-136909>.

⁴⁶ URL: <https://www.greenqueen.com.hk/coronavirus-vocabulary-8-slang-words-you-need-to-know-during-the-pandemic-2/>.

⁴⁷ The Conversation. URL: <https://theconversation.com/coronavirus-has-led-to-an-explosion-of-new-words-and-phras-es-and-that-helps-us-cope-136909>.

⁴⁸ URL: <https://www.greenqueen.com.hk/coronavirus-vocabulary-8-slang-words-you-need-to-know-during-the-pandemic-2/>.

⁴⁹ Ibid.

англомовному епідеміологічному дискурсі, й у повсякденному мовленні. Наприклад:

social distancing: *“The action of practice of maintaining a specified physical distance from other people, or of limiting access to and contact between people”.*

social isolation: *“The state of having little or no contact with other people; (now) esp. a condition in which an individual lacks social connections or has no access...”.*

elbow bump: *“a gesture (usually of greeting or farewell) in which two people lightly tap their elbows together as an alternative to a handshake or embrace, esp. in order to reduce the risk of spreading or catching an infectious disease”.*

self-isolate: *“intransitive and transitive (reflexive). To isolate oneself from others deliberately; (now) esp. to undertake self-imposed isolation for a period of...”.*

self-quarantine: *“Self-imposed isolation undertaken in order to avoid catching or transmitting an infectious disease, or as part of a community initiative to inhibit...”⁵⁰.*

Серед найбільш поширених акронімів, які позначають явища COVID-19 і є медичними термінами, варто виділити такі:

PPE, or personal protective equipment (засоби персонального (особистого) захисту), медичний термін, що теж швидко проник до повсякденного вжитку. І хоча серед захисних засобів ми маємо на увазі насамперед маску й рукавички, проте його повне визначення, відповідно до OED, є таким: *“clothing and equipment designed to provide the wearer or user protection against hazardous substances or environments, or to prevent transmission of infectious diseases”⁵¹*. Ці засоби передбачають професійний захист очей, носа, шкіри, легень. Їх використовують медики, будівельники, пожежники. Цікавим також вважаємо переосмислення словосполучення *face mask*: до пандемії воно позначало оздоровчу SPA-процедуру для обличчя, а під час пандемії – передусім засіб індивідуального захисту.

R0: *“The average number of cases of an infectious disease arising by transmission from a single infected individual, in a population that has not...”*, новотвір, який позначає статистичні дані щодо передачі вірусу інфікованим іншим здоровим членам соціуму.

⁵⁰ Oxford Advanced Learner’s Dictionary, 8th Edition: Paperback. OUP Oxford, 2010. 1952 p.

⁵¹ Ibid.

SARS-CoV2: назва-аббревіатура вірусу, що призводить до хвороби COVID-19, яку розшифровуємо як “*severe acute respiratory syndrome coronavirus 2*”⁵².

WFH, *working (or work) from home, either as a regular or permanent alternative to office work or on an occasional or temporary basis*, неологізм, що став «новою нормою» соціальної діяльності під час карантину.

“three Cs”, *a list of three obligatory things people in Japan should avoid during the lockdown: closed spaces with poor ventilation, crowded places with many people nearby; close-contact settings*”⁵³.

Не менш цікавою є й етимологія ключових термінів англomовного епідеміологічного дискурсу: термін *pandemic* є термінологічним гібридом, створеним Дж. Мільтоном і вперше вжитим на сторінках його роману «Втрачений рай» (1667 р.). Слово є результатом злиття слів *epidemic* і *panemonium* (пекло), а тому несе в собі негативні конотації. На противагу цьому, термін *epidemic*, за Гіппократом, хоча й пережив кілька семантичних зсувів, так і залишився стилістично нейтральним.

Як показав аналіз ілюстративного матеріалу, наведені медичні терміни на позначення явищ *COVID-19* в англomовному епідеміологічному дискурсі номінують особливості перебігу хвороби, її симптоми чи ускладнення після хвороби, а також нові соціальні норми поведінки. За своєю структурою вони є простими іменниками чи прикметниками, часто трапляються аббревіатури та вирази, що зазнали оказіональної трансформації.

ВИСНОВКИ

Мова являє собою єдине ціле – структуру. Головними поняттями, які визначають сутність мови та її законів, є понятійне, або семантичне поле; реальний світ; внутрішня форма мови.

У дослідженні визначено, що термін у лінгвістиці – це передусім носій інформації про спеціальне поняття. За допомогою термінів називають абстрактні й конкретні об’єкти вивчення. Особливостями термінів є належність до певної мови; має спеціальні цілі; є нормативною частиною лексики мов.

⁵² Oxford Advanced Learner’s Dictionary, 8th Edition: Paperback. OUP Oxford, 2010. 1952 p.

⁵³ Ibid.

Лексико-семантична група – це сукупність слів, що належать до однієї частини мови й об'єднані внутрішньомовними зв'язками на основі взаємообумовлених і взаємопов'язаних елементів значення. Члени лексико-семантичної групи пов'язані певними семантико-парадигматичними відносинами (синонімії, антонімії, всякого роду включень, уточнень, диференціації та узагальнення близьких значень).

З огляду на особливості аналізованого епідеміологічного явища й термінологічного підходу, *концепт COVID-19 віддзеркалює не тільки сам вірус, а й хворобу, яку він спричиняє*. У дослідженні виокремлено інтегрований підхід, який ґрунтується на взаємозв'язку складових елементів концепту з урахуванням того, що деякі з них розглядаються як основні, а інші – периферійні. Орієнтуючись на цей підхід, можна представити структуру концепту як коло, у центрі якого лежить основне поняття (у нашому випадку – *COVID-19*, тобто номінація вірусу та хвороби), а на периферії – усе, що представлено набутим людським досвідом *coronavirus*, метафоричне значення концепту зазначене в словнику *corona*, та особистим досвідом (сприйняття концепту *COVID-19* різниться в працівників медичної сфери та звичайних перехожих відповідно до сприйняття кожного).

Поняттєва сторона концепту є виходом на мовне втілення явища й відображається в дефініціях вербалізованої назви цього терміна. Тому аналіз концепту *COVID-19* варто розпочати з виявлення його ядра, тобто прямих номінацій в англійській мові. До них ми зараховуємо лексеми *COVID-19, the virus, coronavirus, corona, novel coronavirus, the rona*. Ці лексеми відрізняються одна від одної як аксіологічним і стилістичним забарвленням, так і певними унікальними семами в його складі.

Вичерпний аналіз будь-якого концепту неможливий без виявлення його образного складника, а саме образних уявлень, пов'язаних із ним. Ці уявлення відображаються в концептуальних метафорах, основою яких є одна з лексем, що вербалізує цей концепт. У проаналізованому матеріалі нами виявлено різні метафоричні моделі концепту, проте найбільш уживаними вважаємо такі: *COVID-19 is PLAGUE, COVID-19 is BIBLICAL APOCALIPSE, COVID-19 is WAR*.

Конотативна складова частина концепту *COVID-19* виявляється однозначно негативною з огляду на вище розглянуті порівняння

вірусу такими негативними явищами, як війна, чума та кінець світу. Проте значна кількість іронічних неологізмів і сленгізмів, що утворилися під час епідемії, указує на певне гумористичне забарвлення, що набуває концепт в окремих контекстах, особливо в Інтернет-комунікації.

Важливою рисою епідеміологічного дискурсу є те, що він опредмечується комунікацією ризику та «мовою страху», тобто досліджуваний дискурс пов'язаний із пошуком відповідей на запитання, як зробити повідомлення максимально доступним для широкого загалу, як забезпечити умови для його поширення й широкого обговорення, як переконати людей змінити своє ставлення до того чи іншого різновиду ризику, як дотримуватися відповідних інструкцій і правил поведінки.

АНОТАЦІЯ

Величезна поширеність і безперечна важливість нового соціального явища дає привід розглядати його як самостійний термін, що актуалізується в англomовному епідеміологічному дискурсі та знаходить засоби свого вираження. Актуальність досліджень епідеміологічного дискурсу з позиції лінгвістики безпеки пов'язана з його значимістю для комунікації ризику. У такому випадку важливим є адекватне висвітлення надзвичайних подій і загрозливих епідеміологічних ситуацій, які можуть порушити умови життєдіяльності громадян, спричинити людські жертви чи завдати матеріальної шкоди. З урахуванням цього необхідним вважаємо чітке, зрозуміле і своєчасне пояснення нових понять і медичних термінів, породжених COVID-19, а також правил поведінки під час карантину, які за умов національної ситуації безпеки повинен правильно розуміти кожен громадянин і яких має суворо дотримуватися.

Література

1. Бабелюк О.А. Полістилістична практика текстотворення постмодерністського художнього тексту. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства* : збірник наукових праць / аїдп. ред. І.В. Сабадош. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2011. Вип. 16. С. 13–18
2. Бабелюк О.А., Коляса О.В., Лах Д.Р. Сленгізми на позначення явищ COVID-19 в сучасному англomовному інтернет дискурсі. *Львівський філологічний часопис*. Вип. 8. С. 14–20.

3. Бабелюк О.А., Дідух Л.І. Способи творення неологізмів на позначення явищ COVID-19 в англomовному епідеміологічному дискурсі. *Львівський філологічний часопис*. Вип. 7. С. 3–15.
4. Вежбицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов. Москва : Языки славянской культуры, 2001. 288 с.
5. Вежбицкая А. Понимание культуры через посредство ключевых слов. Москва : Языки славянской культуры, 2001. 288 с.
6. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. Москва : Рус. словари, 1996. 416 с.
7. Виноградов В.В. Слово и значение как предмет историко-лексикологического исследования. *Вопросы языкознания*. 1995. № 1. С. 5–36.
8. Винокур Г.О. Избранные работы по русскому языку. Москва, 1959. 492 с.
9. Воробьев В.В. Лингвокультурология (теория и методы). Москва : Изд-во РУДН, 1997. 331 с.
10. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград : Перемена, 2002. 477 с.
11. Маджаева С.И. Перспективы развития терминологии. *Аргументативная риторика в практике политического, делового и административно-правового общения* : материалы Международной интернет-конференции. URL: <http://iconf.vgi.volsu.ru>.
12. Маслова В.А. Когнитивная лингвистика : учебное пособие. Минск : Тетра Системс, 2004. 256 с.
13. Поворознюк Р. Дискурс епідемій як проблема перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. Вип. 38. Т. 1. С. 156–160.
14. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.
15. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 844 с.
16. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства ; за ред. І.К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Том 4.
17. Степанов Ю.С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. Москва : Школа «Языки русской культуры», 1997.

18. Телия В.Н. Русская фразеология: Семантический, прагматический, культурологический аспекты. Москва, 1996. 284 с.
19. Шанина О.С. Медичний дискурс: комунікативно-прагматичний і сугестивний аспекти. Одеса, 2015. 254 с.
20. Babelyuk O., Koliasa O., Kushlyk O., Smaglii V. Using Distance EdTech for Remote Foreign Language Teaching During the COVID-19 Lockdown in Ukraine. *Arab World English Journal: Special Issue on English in Ukrainian Context*. 2020. P. 4–15. URL: <https://dx.doi.org/10.24093/awej/elt3.1>
21. Babelyuk O., Koliasa O., Lopushansky V., Smaglii V., Yukhymets S. Psychological Difficulties during the Covid Lockdown: Video in Blended Digital Teaching Language, Literature, and Culture. *Arab World English Journal (AWEJ) Special Issue on Covid 19 Challenges* (1). 2021. P. 172–182. URL: <https://dx.doi.org/10.24093/awej/covid.13>
22. Bible. Book of Revelations: 6–8. URL: http://www.vatican.va/archive/ENG0839/_INDEX.HTM.
23. Cambridge Advanced Learner’s Dictionary. Cambridge University Press, 2010. URL: <http://dictionary.cambridge.org/>.
24. Enloe C. COVID-19: “Waging War” Against a Virus is NOT What We Need to Be Doing. Women’s International League for Peace&Freedom. URL: <https://www.wilpf.org/covid-19-waging-war-against-a-virus-is-not-whatwe-need-to-be-doing/>.
25. Infanti J., Sixsmith J., Barry M., Núñez-Córdoba J.M., Ortega C., Guillén-Grima Fr. A literature review on effective risk communication for the prevention and control of communicable diseases in Europe. Stockholm : ECDC, 2013. 20 с.
26. Koliasa O., Lelet I., Serebriakova V., Yukhymets S. The Use of Hypermedia Technologies in Higher Education Institutions during Covid Lockdown. *Arab World English Journal (AWEJ) Special Issue on Covid 19 Challenges* (1). 2021. P. 68–79. URL: <https://dx.doi.org/10.24093/awej/covid.5>.
27. Lakoff G. *Metaphors We Live By*. Johnson ; Chicago : University of Chicago Press, 1980. 242 p.
28. Langacker R.W. *Foundations of Cognitive Grammar*. Stanford : University Press, 1987. V. 1 : Theoretical Prerequisites. 516 p.
29. Oxford Advanced Learner’s Dictionary, 8th Edition: Paperback. OUP Oxford, 2010. 1952 p.
30. The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/world/live/2020/aug/06/coronavirus-live-news-who-surge-team-arrives-in-south-africa-as-global-deaths-top-700000>.

31. The Greenqueen. URL: <https://www.greenqueen.com.hk/coronavirus-vocabulary-8-slang-words-you-need-to-know-during-the-pandemic-2/>.
32. Term. Coronacation. URL: <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Coronacation>.
33. Term. Coronacut. URL: <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Coronacut>.
34. Term. Cornteen. URL: <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Cornteen>.
35. Term. Coronapocalypse. URL: <https://twitter.com/hashtag/coronapocalypse>.
36. Tweeter. URL: <https://twitter.com/balajis/status/1259361213810569216>.
37. The Conversation. URL: <https://theconversation.com/coronavirus-has-led-to-an-explosion-of-new-words-and-phrases-and-that-helps-us-cope-136909>.

Information about the author:

Koliasa Olena Vasylivna,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Germanic Languages and Translation Studies,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
24, Ivan Franko Str., Drohobych,
Lviv region, 82100, Ukraine